

AZ 1526. ÉVI MOHÁCSI CSATA ÉS A PÁPASÁG

Nemes Gábor

1981-ben született
 Topolcán. Történész,
 levéltáros, a HUN-
 REN-PPKE-PTE
 Fraknoi Vilmos
 Római Történeti
 Kutatócsoport
 tudományos
 főmunkatársa.

VII. Kelemen pápa 1526. szeptember 19-én megrendülve, könnyek között hallgatta Paolo Emilio Cesi bíborost, aki felolvasta számára Andrea Gritti velencei dózse levelét. Ez arról szólt, hogy nagy csata zajlott a magyarok és a törökök között, a magyarokat királyukkal együtt legyőzték, sőt még az uralkodó is elesett. Mi, magyarok hajlamosak vagyunk azon keseregni, hogy nemzetünk sorsfordító eseményeinél Európa cserben hagyott minket. Az Oszmán Birodalommal folytatott több évszázados harc során azonban egy támogatóra mindig bizton számíthattunk: ez pedig az Apostoli Szentszék volt.

A pápák mint az egyház fejei mindig is kiemelten foglalkoztak a muszlimok elleni küzdelemmel. Már IV. Leó pápa (847–855) ígért búcsút a Rómát a szaracénokkal szemben védelmező frank katonáknak, majd II. Sándor (1061–1073) engedélyezett pápai búcsút az Ibériai-félszigeten a muszlimok ellen harcoló lovagoknak. A hitetlenek elleni harc dicsőségét hirdető keresztes eszme – amelyet talán II. Orbán pápának (1088–1099) az 1095. évi Clermont-i zsinaton elmondott beszéde és Szent Bernátnak *Az új lovagság dicséretéről* írott műve jelenít meg a legjobban – évszázadokra meghatározta az Apostoli Szentszék keleti külpolitikáját.

A reneszánsz pápák közül is sokakat foglalkoztatott a törökök Európából való kiűzésének gondolata, szinte mindegyik egyházfő törekedett oszmánellenes szövetséget létrehozni az európai hatalmak kibékítése révén. Először V. Miklós pápa (1447–1455) próbálkozott keresztes hadjárat szervezésével, akit 1453-ban teljesen letaglózott Konstantinápoly eleste. Mivel Miklós pápa számára világossá vált, hogy egy oszmánellenes hadjárat előfeltétele az itáliai fejedelmek közötti béke, ezért Rómában kongresszust hívott össze, amely azonban eredménytelenül oszlott fel.

Nagyobb sikerrel járt utóda, a „reconquista” szellemében szocializálódott III. Callixtus (1455–1458), akinek 1456-ban meghirdetett keresztes hadjárata két győzelemmel is büszkélkedhetett. A Hunyadi János és Kapisztránói Szent János által vezetett keresztény hadak Nándorfehérvárnál, míg a Lodovico Trevisan bíboros által irányított pápai hajóhad Leszbosz szigeténél aratott győzelmet a törökök felett. II. Piusz pápa (1458–1464) elődje sikerein felbuzdulva 1459-ben Mantovába hívta Európa uralkodóit egy új keresztes hadjárat ügyében, de a fejedelmek passzivitása miatt a kongresszus sikertelen maradt. Míg az uralkodók nagy része egyszerűen kételkedett a hadjárat kimenetelének várható sikerében, addig Velence a keleti gazdasági érdekeit féltette. Piusz pápa azonban nem adta fel: személyesen vonult hadba, amikor az anconai kikötőben elragadta a halál. Amikor 1470-ben II. Mohamed Velence utolsó keleti védőbástyáját, Negropontét (ma Évia, Görögország) is elfoglalta, II. Pál pápa (1464–1471) meghirdette az új általános keresztes háborút a törökök ellen és Rómába újabb kongresszust hívott össze. De a keresztes hadjáratot ez alkalommal sem sikerült elindítani.

IV. Sixtusz pápa (1471–1484) trónra lépését követően nyomban keresztes hadjáratot hirdetett, azonban a Velence és Nápoly segítségével felszerelt hajóhad csak szerény sikereket tudott elérni Kis-Ázsia partjainál. 1480-ban azonban addig soha nem látott veszéllyel kellett szembenéznie: Ot-

**A reneszánsz
 pápák és a
 keresztes eszme**

ranto elfoglalásával az oszmánok megvetették lábukat az Appennini-félszigeten. Bár a törököket magyar és nápolyi segítséggel már a következő évben kiűzték a dél-itáliai városból, mégis ez új korszak kezdetét jelentette, hiszen az eddig távolinak hitt ellenség immár kézzelfogható közelségbe került. VI. Sándor (1492–1503) és X. Leó (1513–1521) egyaránt igyekezett megállítani a török inváziót, de ezek a keresztes hadjáratok is rendre sikertelenek maradtak.

VI. Adorján (1522–1523) pápa trónra lépésekor az egyház reformja mellett egy török elleni keresztes hadjárat meghirdetését is elhatározta. Az oszmán fenyegetés ekkor minden eddiginél súlyosabban jelentkezett, hiszen 1521-ben elesett Magyarország védelmének egyik kulcsa, Nándorfehérvár, majd 1522-ben Rodosz szigete is. A hadjárat költségét VI. Adorján a Pápai Állam alattvalóira kivetett adókkal próbálta meg előteremteni, korai halála azonban megakadályozta tervei megvalósításában. Oszmánellenes törekvéseit az új pápa, VII. Kelemen (1523–1534) folytatta, akinek azonban meg kellett küzdenie az Itáliát fenyegető újabb háborúval is.

Az itáliai háborúk és a pápaság

A keresztes hadjáratok kudarca nagyrészt annak volt köszönhető, hogy a pápák figyelmét Itália belpolitikája kötötte le. Kezdetben a félsziget békéjére törekedtek, a csaknem negyven év fegyverszünetet hozó lodi békeszerződéshez (1454) V. Miklós pápa is csatlakozott. Ez a szerződés nemcsak a félsziget *status quó*ját rendezte megnyugtatóan, hanem azt is szabályozta, hogy a megállapodáshoz csatlakozó államok, azaz az „itáliai liga” hogyan védje meg Itáliát egy esetleges külső ellenséggel szemben. Voltak azonban olyan események, amelyek alaposan próbára tették a liga szilárdságát. Az egyik ilyen például a Pazzi család összeesküvése volt. 1478-ban ugyanis a firenzei székesegyházban egy mise alatt a ministránsok csengettyűjének hangjára példátlan vérengzés vette kezdetét, megölték többek között Giuliano de' Medicit, testvére, Lorenzo pedig csak sebesülten tudott elmenekülni a tetthelyről. Hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a merényletben a Pazzikon kívül a pápa unokaöccse, Girolamo Riario és Francesco Salviati pisai érsek is részt vett. Sőt, maga a pápa is tudott róla, jóllehet Salviati érseknek a lelkére kötötte, hogy bármit megtehetnek, csak öldöklés ne legyen. A Mediciek erre bosszúból a Pazzi család tagjait és Salviati érseket felakasztották a Palazzo della Signoria ablakaiba, és a pápa másik unokaöccsét, Raffaele Riario bíborost is bebörtönözték. A béke csak évekig tartó háborúskodás után állt helyre, bizonyítva az itáliai félsziget hatalmi egyensúlyának ingatagságát.

VIII. Károly francia király 1494-es itáliai hadjárata még utoljára összekovácsolta a félsziget államait, de 1499-től ez az egység szertefoszlott. II. Gyula (1503–1513) szinte egész pápasága háborúval telt, viszont jelentősen megnövelte az Egyházi Állam területét, elsősorban Velence rovására. Az északi terjeszkedés azonban sértette a császár és a francia uralkodó érdekeit is, így a pápák vállára az újonnan elfoglalt területek megtartása jelentős terhet rótt.

Miközben Magyarországra Nándorfehérvár elestét követően addig soha nem látott oszmán fenyegetés nehezedett, az itáliai fronton ismét kiújultak a harcok. 1521. május 8-án V. Károly császár, VIII. Henrik angol király és X. Leó pápa szövetséget kötött I. Ferenc francia király és a Velencei Köztársaság ellen. A harcok francia kudarcokkal kezdődtek: először Odet de Foix-

nak kellett feladnia Milánót, majd a francia-velencei haderő 1522. április 27-én a bicoccai csatában a Prospero Colonna vezette szövetséges seregtől vereséget szenvedett. A franciák – miután a velenceiek 1523 júliusában külön békét kötve a császárral magukra hagyták őket – kétségbeesetten indítottak egy ellentámadást 1523 őszén Lombardiában, de a kezdeti sikerek ellenére 1524. április 30-án a sesiai csatában újabb vereséget szenvedtek a Charles de Lannoy vezette császári seregtől. A Habsburgok nyári provence-i ellentámadása után I. Ferenc király személyesen állt a francia seregek élére. Az 1524 októberében Lombardiába érkező francia had visszafoglalta Milánót, és Pavia ostromával jelezte további hódító szándékát.

A gyors francia sikerek VII. Kelemen pápát lépésre ösztönözték, és titkos megállapodást kötött I. Ferenc királlyal. Eszerint ha a pápa szabad átvonulást enged a francia csapatoknak Nápoly felé, a Pápai Állam megkaphatja Pármát és Piacenzát. A szentszéki diplomácia azonban hibát követett el. 1525. február 24-én V. Károly császár vereséget mért a francia hadakra Paviánál, maga I. Ferenc király is fogságba esett. A pápának ezt követően csak kínos magyarzkodások révén sikerült visszatáncolnia a franciákkal kötött titkos megállapodásból a császár oldalára, 1525. április 1-jén újították meg a szövetséget.

V. Károly és I. Ferenc 1526. január 14-én kötötte meg a madridi békét, amely alapvetően formálta volna át Európa hatalmi térképét. A paviai csatában győztes császár és a fogságba ejtett, és így a béketárgyalások idején kiszolgáltatott helyzetben lévő francia király közötti megegyezés nem is bizonyult tartósnak. A március 6-án szabadon engedett Ferenc király francia földre lépve azonnal semmisnek nyilvánította a békét, és új szövetségeseket keresett a hatalma csúcspontján lévő Habsburg császár ellen.

A pápaság és Magyarország közötti élénk kapcsolatokat megkövetelték a rendszeres információcserét, és azt, hogy mind Rómában, mind Budán ennek megfelelő diplomáciai apparátus működjön. A pápa által egy országba küldhető legrangosabb követek a legátusok, akik legtöbbször kiemelkedő képességű, tapasztalt diplomaták és rendszerint bíborosok voltak. 1523 májusában Adorján pápa a tudós domonkos kardinálist, Tommaso de Viót küldte Magyarországra, aki csaknem egy éven keresztül Budán tevékenykedett. Az 1524 januárjában kinevezett új legátus, Lorenzo Campeggio bíboros nürnbergi és bécsi tartózkodása után 1524 végén érkezett a magyar királyi udvarba, ahol mintegy fél évet időzött. A legátusok a diplomáciai képviselő mellett felügyelték a budai Fugger-faktorátusban letétbe helyezett pápai segélypénzeket, és szentszéki perekben is ítéleztek. Campeggio budai tartózkodása alatt vezette a cseh katolikusok és kelyhesek unióját előkészítő tárgyalásokat, megpróbált közvetíteni a pápa felé Kapisztránói János szentté avatási ügyében, és sikerült meggyőznie Szalkai László esztergomi érseket, hogy végre pappá szenteltesse magát.

Míg a legátus általában konkrét megbízáttal és csak rövidebb ideig tartózkodott a számára kijelölt országokban, addig az állandó képviselőt az apostoli nuncius látta el. A pápa állandó budai követi tisztét több mint három éven keresztül Giovanni Antonio Burgio töltötte be, aki Vio legátussal együtt érkezett Magyarországra 1523 nyarán. Burgio nuncius tevékenységét alapjában határozták meg a Rómából kapott instrukciók. Elsődleges feladata a diplomáciai levelezés és az információcsere volt: rendszeresen

**Pápai magyar
kapcsolatok a
Mohács előtti
években**

írt jelentéseket (*dispacci*) a követekkel való kapcsolattartásért felelős titkárnak, Jacopo Sadoletónak. Burgio adta át a Szentszék leveleit, melyeket a Kúria iránymutatása alapján kommentált is. Tartotta a kapcsolatot a környező uralkodókhöz küldött pápai követekkel (különösen a Ferdinánd osztrák főherceghez küldött Girolamo Rorario nunciussal), és közbenjárt a Szentszéknel magyar személyek érdekében.

Burgio jelentései nagyban befolyásolták és alakítják ma is a Mohács előtti Magyarországról alkotott képünket. Kubinyi András vetette fel először, hogy a szicíliai diplomatát a kor legnagyobb intrikusa, Bornemissza János gyakran félrevezette, így a pápai követ által festett képet komoly fenntartásokkal kell kezelnünk. A pápa egyes konkrét ügyek elintézésére is kiküldhette megbízottait. A horvát-dalmát végek megsegítésére küldött szállítmányok elosztására például két ízben is választott megbízottat: 1524-ben Tommaso Negri (a horvát szakirodalomban Toma Mrčić) trauai püspököt, 1525–1526-ban pedig Leonardo Crescit. Míg ez utóbbiról csak annyit tudunk, hogy pápai familiáris, addig Negri a Szentszék régi, bevált diplomatája volt. A Magyar Királyság és az Apostoli Szentszék közötti kapcsolattartás magyar részről igen színes képet mutatott: hazánk érdekképviselőt nagyobb részt itáliai személyek látták el, akik behatóan ismerték a Római Kúria bonyolult és szövevényes intézményi struktúráját és ügymeneteit.

Mivel a magyar főpapok római utazása II. Ulászló 1514. évi dekrétumának 65. cikkelye értelmében erősen korlátozott volt, így azok szentszéki követségeket nem láttak el. A pápát képviselő bíboros-legátusnak mintegy párjaként Rómában a magyar királyt legmagasabb szinten a bíborosprotektor képviselte. A protektor egyik legfőbb feladata a javadalmakkal kapcsolatos ügyek intézése volt, felügyelte a Kúriában folyó egyházi pereket, és követi megbízásokat is teljesített. A források alapján valószínűsíthető 15. századi előzmények (Gabriele Rangoni, Aragóniai János, Rodrigo Borgia, Giambattista Orsini) után az első, akit ténylegesen az ország bíboros protektoraként címeztek, Pietro Isvalies bíboros, korábbi magyarországi legátus, a veszprémi püspökség adminisztrátora volt.

Isvalies után az a Giulio de' Medici bíboros vicekancellár, X. Leó pápa unokaöccse volt a protektor, aki VII. Kelemen néven 1523-ban elfoglalta a pápai trónt. Protektori tevékenységéről nagyrészt javadalom-betöltésekkel kapcsolatos adataink vannak, hozzá fűződik az egyik legrégebb ismert, magyar vonatkozású kánoni kivizsgálás lefolytatása. Medici bíboros pápává választása után Giovanni Salviati lett Magyarország bíboros protektora. Mivel 1520 és 1521 folyamán a vele rokonságban álló Giulio de' Medici bíboros protektorral párhuzamosan többször is referált a konzisztóriumon magyarországi provízióról, így az is valószínűsíthető, hogy ekkor mint viceprotector képviselte a magyar érdekeket. Salviati emellett tájékoztatta a pápát Lászlai János római magyar gyóntató végrendeleti ügyéről, figyelemmel kísérte a horvát végvidék török elleni harcait, a csehországi katolikusok és kelyhesek uniójának ügyét, valamint a lengyel királyság és a Német Lovagrend közötti tárgyalások alakulását. A zökkenőmentes információcsere miatt folyamatos levelezésben állt Burgio nunciussal is.

A magyar királyi udvar leghosszabb római szolgálatával a firenzei származású Francesco Marsuppini rendelkezett, aki már 1511-ben Bakócz

Tamás familiárisa és titkára volt. Ezt követően kisebb-nagyobb megszakításokkal több mint két évtizeden át hivatásszerűen Rómában tartózkodott. Elsődleges feladata volt, hogy a Magyarországról érkezett levelet a Kúriának átadta, és azokról a konzisztóriumon referált is. Emellett természetesen hírekkel látta el a budai udvart és Burgio nunciust. Bár szolgálataiért rendszeres pénzbeli juttatást kapott, a kor szokása szerint egyházi javadalmazásban is részesült.

A magyar király követe, aki éveket töltött Rómában Brodarics István pécsi prépost volt, aki nem csak a magyar korona érdekeit képviselte, hanem a követi teendőket ellátó Erasm Ciołek plocki püspök halála miatt Lengyelországot is. Brodarics több alkalommal megjelent a konzisztóriumon, ahol Magyarországról érkező leveleket kommentálva szónokolt az egyházfőnek. Az is előfordult, hogy a levelet ő olvasta fel a bíborosi kollégium előtt, és egy ízben Torquatius János bán követének horvát nyelven elmondott beszédét ő fordította latinra. A magyar és a lengyel király mellett Ferdinánd főherceggel is levelezett, mikor pedig Magyarország bíboros protektorát, Salviatit a pápa legátusként Pármába küldte, őt is Brodarics látta el Rómából magyar vonatkozású hírekkel. Távollétében helyét a titkári feladatokat ellátó Kálnai Imre vette át. A római magyar követség az egyes kúriai hivatalokban végzett mindennapi ügyintézésre külön megbízottat is alkalmazott az umbriai Egidio Zefiri személyében. Hasonlóképpen kúriai tapasztalattal rendelkező személy lett a magyar követség titkára, a páрмаi Pietro Antonio Berri, aki Vio bíboros magyarországi legátusi megbízatása idején írnoka volt.

A Magyarország és a Szentszék közötti pénzmozgások fő koordinátorai a mind Rómában, mind hazánkban jelentős befolyással bíró Fuggerek voltak, akiknek egész Európát behálózó kapcsolatrendszerük az információáramlás szempontjából sem volt elhanyagolható. A javadalmak betöltésekor fizetendő illetékek nagy része a Fuggereken keresztül érkezett Rómába, sőt sok esetben a bullákat is ők kézbesítették faktoraik útján. A Fuggereknél lekötött pápai segélypénz nemcsak hadi célokat szolgált, hanem részben ebből finanszírozták a budai „követség” költségeit is.

Míg a 15. és 16. század fordulóján is kimutathatóan nagyszámú magyar zarándok kereste fel Rómát, ez a Mohács előtti évekre igen lecsökkent. A török fenyegetettség, az Észak-Itáliában dúló háború, a Rómát sújtó pestisjárvány ellenére mégis voltak olyanok, akik ezekben az években is útra keltek. A Rómába érkező magyar zarándokok lelkigondozásában nagy segítséget nyújtottak a magyar gyóntatók, a szentév alatt pedig még horvát gyóntatót is volt a Szent Péter-bazilikában Vrecsevics András személyében. Rómába nem csak kegyes szándékkal utaztak egyháziak, hanem peres ügyeik elintézése végett is, és voltak olyanok is, akiket Rómába a tudományok és a tanulni vágyás hozott. A leghíresebb római diák Nádasdy Tamás, a későbbi nádor volt, aki 1523 nyarán Vio bíborossal Magyarországra utazott, hogy a legátus tolmácsaként teljesítsen szolgálatot.

A Mohács előtti években tehát a római magyar jelenlét tulajdonképpen teljesnek és folyamatosnak mondható. A magyar érdekképviselőt azonban korántsem a mai értelemben vett intézményesült formában működött, hanem személyes kapcsolatok bonyolult hálóján alapuló informális csatornákon keresztül.

VII. Kelemen pápa és Magyarország a Mohács előtti években

A VII. Kelemen pápa és a magyar királyság közötti levelezésben is folyamatosan szerepelt az oszmán fenyegetettség és az ország védelmének fontossága, hiszen hazánkat tekintették a „kereszténység védőbástyájának”. Magyarországot az Apostoli Szentzség nemcsak közvetlenül segítette diplomáciai eszközökkel, pénzbeli támogatással, hanem az európai államok kapcsolatrendszerének alakításában is elsődleges szempont volt a keresztény fejedelmek kibékítése és a török elleni összehangolt támadás lehetőségének megteremtése. VII. Kelemen pápa lehetőségeihez képest minden tőle telhetőt megtett: leveleivel és követével gyakran sürgette az európai uralkodókat Magyarország török elleni küzdelmének támogatására.

VII. Kelemen pápa – miután nunciusi jelentésekből szerzett tudomást arról, hogy Szulejmán szultán Buda elfoglalására készül – 1526. február 9-én levelet küldött a keresztény világ uralkodóihoz, hogy Magyarországot hatalmas török veszély fenyegeti, és mihamarabb nyújtsanak neki segítséget. Mivel tavasszal újabb fenyegető jelentések érkeztek Budáról, ezért VII. Kelemen pápa rendkívüli követ küldését tervezte, akinek fő feladata lett volna, hogy az európai udvarokban a Magyarországot fenyegető oszmán támadásról beszámoljon. Eredetileg a firenzei Paolo Vettoriti, a pápai hadiflotta kapitányát szemelte ki erre, aki útnak indulása után váratlanul elhunyt. Emiatt a választás a tapasztalt pápai diplomatára, Giovanni Francesco (Capino) de’ Capira esett. A nunciusnak kiállított ajánlólevelek többsége a francia udvari méltóságokhoz szóltak, emellett a császári, az angol, valamint a portugál udvarba tervezett látogatáshoz is készültek ajánlólevelek. Capino de’ Capi 1526 márciusában indult útnak Franciaország felé, ahol titkos tárgyalásokat kezdett I. Ferenc királlyal egy császárelenes szövetség megkötésére. 1526. május 22-én megkötötték a cognaci ligát, melyhez a pápán és a francia királyon kívül Milánó és Velence is csatlakozott. Magyarország török elleni harcának ügye tehát inkább a titkos diplomáciai tárgyalások elfedésére szolgált. A tárgyalások végeztével Capino de Capi Svájcba utazott, ahol nem Magyarország török elleni harcához, hanem a liga számára toborozott zsoldosokat, akik bátorságukat 1527. május 6-án a Rómát feldúló császári zsoldosok ellen küzdve a Szent Péter bazilika lépcsőjén bizonyították.

Az Apostoli Szentzség számára Lengyelország a törökök elleni harcban kiemelt fontossággal bírt, ezért a pápa mindent elkövetett annak érdekében, hogy a lengyel király a Német Lovagrenddel és az orosz cárral is békét kötve minden erejét az oszmánok ellen fordíthassa. Mivel II. Lajos I. Zsigmond lengyel király unokaöccse, valamint Brandenburgi Albert nagymester unokatestvére volt, ezért már az 1521-ben lezajlott békétárgyaláson is – ahol a szemben álló felek négy évre fegyverszünetet kötöttek – bírói szerepet töltött be. A Német Lovagrend Lengyelországgal való kibékítése, valamint a lengyel uralkodónak a Lajos király csehországi belügyeibe való beavatkozása miatt szükségessé vált 1525-ben egy, az 1523-ban Bécsújhelyen megrendezetthez hasonló csúcstalálkozó. Az eredetileg Pozsonyban tervezett tárgyalás helyszínének a magyar király Olmützöt választotta. Az időpont egyeztetése kezdetben lassan haladt, majd végül el is maradt. Zsigmond lengyel király a találkozó halogatásának ideje alatt végül kiegyezett a Német Lovagrenddel és békét kötött a törökkel is.

A Szentszék az egyik elsődleges külpolitikai célját, a törökök európai terjeszkedésének megakadályozását és az eretnek mozgalmak felszámolását hazánkban a belpolitikai erőviszonyok átalakításával próbálta meg elérni: azaz az ország stabilitását és ütőképességét segítő és a Szentszékhez messzemenően lojális szereplőket igyekeztek pozícióba juttatni a Rómából alkalmatlannak tűnő elemek háttérbe szorításával. A szentszéki diplomácia ilyen irányú tevékenysége számára az első igazán kedvező fordulatot Verbóci István nádori kinevezése jelentette. A kiváló jogtudóst – akit VII. Kelemen még 1519-ben bíboros korában ismert meg, és akit Burgio egy ízben a pápa barátjának nevezett – a hatvani országgyűlésen kiáltották ki az ország második emberévé. Verbóci azonban korántsem bizonyult alkalmas nádornak, ezt pedig a Kúria annak tudta be, hogy Verbóci munkáját folyamatosan hátráltatják. A pápa természetesen a segítségére sietett, de levelei hatástalanok maradtak, hiszen Verbócit a régi nádor, Bátori István 1526 áprilisának végén megbuktatta.

A Szentszéknek a bevezetőben vázolt törekvéseit a leginkább Szalkai ellenében és Brodarics érdekében kifejtett tevékenysége mutatja. Ezzel azonban szorosan összefonódott a cseh katolikusok és kelyhesek egyesülésének ügye, mely alapvetően befolyásolta az esztergomi érsek karrierjét és megítélését.

A kancellári hivatal esetében a pápa komolyan latba vetette befolyását. A Burgio nuncius által Rómába küldött jelentésekben – elsősorban Bornemissza János sugallatára – negatív színben feltüntetett Szalkai László esztergomi érsek helyett a magyar király római követét, Brodarics Istvánt szánta kancellárnak. A szentszéki diplomácia ugyanakkor nehéz helyzetben volt, hiszen a pápának a csehországi kelyheseknek az Anyaszentegyházba való visszatérése ügyében – mely a „cseh testvérek” (pikárdok) nevű radikális szektának a lutheri reformációval való egyesülése miatt igen fontossá vált – szüksége volt Szalkaira. VII. Kelemen ezért a felekezeti unió sikere esetén kilátásba helyezte az esztergomi érseknek a bíbort, amit később a kancellárságról való lemondástól tett függővé. Így paradox módon a Szalkainak megígért bíborosi kalap egyszerre volt motivációs eszköz és fájdalomdíj is.

A szentszéki diplomáciának a magyar belpolitikára gyakorolt hatása összességében nem tekinthető kedvezőnek. A felekezeti unió végül – a feszült cseh belpolitikai helyzet mellett – részben Campeggio legátus mezevsége, részben pedig Szalkai ellehetetlenítése miatt nem jött létre. Az esztergomi érsek Burgio nuncius elmarasztaló jelentései és a bíborosi testület összetételének átalakítására irányuló pápai törekvés miatt nem lett bíboros. Brodarics István személyében pedig egy, a magyar belpolitikában súlytalan személy foglalta el az ország egyik legfontosabb tisztségét.

A 15. század végétől – mikor a magyar uralkodók már egyre kevésbé tudtak eleget tenni abbéli kötelességeiknek, hogy a végeket fenntartsák – Horvátország és a Szent Korona oltalma alatt álló dalmát területek meghatározó politikai szereplői, többek között a Frangepánok, Beriszló Péter és Torquatus (Karlovcics) János egyre önállóbb diplomáciai tevékenységbe kezdtek. Nándorfehérvár, Knin és Scardona eleste után Kliszsa lett az egyik legfontosabb végvár, emiatt támogatását VII. Kelemen pápa is kiemelten kezelte. Elődjéhez, VI. Adorjánhoz hasonlóan pénzzel,

gabonával és hadianyagokkal segítette az egyre nehezebb helyzetben lévő erősséget. A segélyek elosztását a visszaélések elkerülése végett saját embereire – a már említett Tommaso Negri püspökre és Leonardo Crescire – bízta. Ezt az is indokolta, hogy az állandó pénzsűkében lévő zenggi kapitányok, Krusics Péter és Orlovcsics Gergely számos esetben erőszakkal próbáltak helyzetükön jobbítani: a VI. Adorján pápa által küldött gabonát saját hasznukra értékesítették, elfoglaltak egy török kereskedelmi hajót a velencei fennhatóság alatt lévő Zarában, és lefoglalták a zenggi püspök több jövedelmét. Intenzív kapcsolat alakult ki a pápa és Frangepán család között is, akik szorongatott helyzetükben az egyházfő és az Apostoli Szentszék oltalmába ajánlották magukat. A pápa nemcsak anyagi javakkal, hanem a lelkiekben megnyilvánuló hatalmával is segítette a törökök elleni küzdelmet. Ennek egyik példája, hogy az 1525. évi szentévre egyrészt a Rómában dúló pestis, másrészt az állandó török fenyegetettség miatt a Magyar Királyság területéről kevesen tudtak az Örök Városba zarándokolni, ezért a Szentatya nem fukarkodott a búcsúengedélyekkel: Frangepán Bernát alattvalói, Frangepán Kristófnak a fehér kereszt jelét a mellükön viselő katonái, valamint a klisszaiak is a kijelölt templomokat felkeresve szentévi búcsúban részesülhettek.

Kitekintés

A pápaság a 16–17. században továbbra is az oszmánok elleni harc egyik fő támogatója maradt, elég, ha a lepantói ütközetre (1571) vagy a tizenöt éves háborúra (1591–1606) gondolunk. XI. (Boldog) Ince pápa (1676–1689) diplomáciai erőfeszítései és hatalmas anyagi áldozata nélkül pedig aligha sikerült volna a török kiűzése Magyarország területéről.

Felhasznált irodalom:

Fraknoi Vilmos: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékekkel*, II. Szent István Társulat, Budapest, 1902; Gattoni, Maurizio: *Leone X e la geo-politica dello Stato pontificio (1513–1521)*. (Collectanea Archivi Vaticani 47.) Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano, 2000; Gattoni, Maurizio: *Clemente VII e la geo-politica dello Stato pontificio (1523–1534)*. (Collectanea Archivi Vaticani 49.) Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano, 2002; Gattoni, Maurizio: *Sisto IV, Innocenzo VIII e la geopolitica dello Stato Pontificio (1474–1492)*. (Religione e società. Storia della chiesa e dei movimenti cattolici 52.) Studium, Roma, 2010; Kubinyi András: Szalkai László esztergomi érsek politikai szereplése. *Aetas* 9 (1994), 102–119.; *Magyarországi pápai követek jelentései 1524–1526*. (Monumenta Vaticana Hungariae II/1.) Franklin Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1884; Nemes Gábor: *Elszalasztott lehetőségek*. VII. Kelemen pápa és II. Lajos országainak belpolitikája (1523–1526). *Egyháztörténeti Szemle* 15 (2014/4), 3–19.; Nemes Gábor: *Magyarország kapcsolatai az Apostoli Szentszékekkel (1523–1526)*. *Századok* 149 (2015), 479–506.; Nemes Gábor: *Oszmánellenes segítség helyett császárellenes liga?* Giovanni Francesco Capi pápai nuncius missziója 1526-ban. In: *Elsüllyedt Mohács. Újabb tanulmányok a mohácsi csatával kapcsolatos kutatások eredményeiből*. (Szerk. Varga Szabolcs.) Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2023, 137–143.; Nemes Gábor: *Pápai követek a Mohács előtti Magyarországon*. *Századok* 150 (2016), 369–385.; Pellegrini, Marco: *La crociata nel Rinascimento. Mutazioni di un mito 1400–1600* (Le Vie nella Storia 84.) Le Lettere, Firenze, 2014; Runciman, Steven: *A kereszties hadjáratok története*. (Ford. Bánki Vera, Nagy Mónika Zsuzsanna.) Osiris, Budapest, 2002; Setton, Kenneth M.: *The Papacy and the Levant (1204–1571)*, III. The American Philosophical Society Press, Philadelphia, 1984; Shaw, Christine – Mallett, Michael: *The Italian Wars 1494–1559. War, State and Society in Early Modern Europe*. (Modern Wars In Perspective). Routledge, Abingdon–New York, 2019.